

Тетяна КАЛІНІЧЕНКО,*orcid.org/0000-0001-7672-5858*

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри загального мовознавства і романо-германської філології
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
(Харків, Україна) *bordo778899@gmail.com***ЕКСПЛІКАЦІЯ ЯК УНІВЕРСАЛІЯ ПЕРЕКЛАДУ ТА КОГЕЗІЯ
І КОГЕРЕНТНІСТЬ В ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТІ**

Аналіз наукових праць, присвячених проблематиці експлікації у перекладі та питанням когезії й когерентності, дозволяє окреслити основні підходи до розуміння цих явищ у сучасному перекладознавстві. Врахування різноманітних поглядів дослідників дає змогу глибше усвідомити сутність експлікації як універсальної стратегії перекладацької діяльності, а також визначити її вплив на текстову зв'язність і логічну послідовність у перекладених текстах.

Однією з основних проблем, що виникають під час перекладу, є забезпечення цілісності тексту, що вимагає особливої уваги до когезії і когерентності, особливо в контексті міжмовних інтерпретацій. Універсалія перекладу в контексті експлікації передбачає не лише передачу точного значення, але й збереження функціональної та комунікативної ролі елементів тексту в іншій мовній системі, що є основною метою теорії перекладу. Одним із найбільш важливих завдань сучасного перекладознавства є пошук ефективних методів забезпечення когезії та когерентності в перекладах, що дозволяє уникати значних втрат інформації та неточностей у процесі перекладу.

У межах роботи ставиться завдання виявити особливості використання експлікації в перекладацькій практиці, встановити її вплив на забезпечення текстової зв'язності та логічної послідовності перекладу, а також окреслити теоретичні та практичні аспекти взаємозв'язку між когезією, когерентністю й експлікацією.

Отже, результати аналізу свідчать про те, що експлікація відіграє ключову роль у забезпеченні когезії та когерентності перекладних текстів, служучи ефективним засобом адаптації змісту та структури оригіналу до особливостей цільової мови. Подальше дослідження механізмів експлікації у взаємозв'язку з текстовою організацією перекладу відкриває нові перспективи для вдосконалення теоретичних моделей і практичних підходів у перекладознавстві.

Ключові слова: експлікація, універсалія, переклад, когезія, когерентність, перекладознавство.

Tetiana KALINICHENKO,*orcid.org/0000-0001-7672-5858*

PhD in Education,

Associate Professor at the Department of General Linguistics and Romano-Germanic Philology
H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
(Kharkiv, Ukraine) *bordo778899@gmail.com***EXPLICITATION AS A UNIVERSAL OF TRANSLATION AND COHESION
AND COHERENCE IN TRANSLATION STUDIES**

The analysis of scientific works devoted to the problems of explicitation in translation and the issues of cohesion and coherence allows to outline the main approaches to understanding these phenomena in modern translation studies. Taking into account the various views of researchers allows to understand the essence of explicitation as a universal strategy of translation activity, as well as to determine its impact on textual coherence and logical consistency in translated texts.

One of the main problems that arise during translation is ensuring the integrity of the text, which requires special attention to cohesion and coherence, especially in the context of interlingual interpretations. The universality of translation in the context of explicitation involves not only the transmission of the exact meaning, but also the preservation of the functional and communicative role of text elements in another language system, which is the main goal of translation theory. One of the most important tasks of modern translation studies is the search of effective methods of ensuring cohesion and coherence in translations, which allows avoiding significant losses of information and inaccuracies in the translation process.

The task of the work is to identify the features of the use of explicitation in translation practice, to establish its influence on ensuring textual coherence and logical sequence of translation, and to outline the theoretical and practical aspects of the relationship between cohesion, coherence and explicitation.

Thus, the results of the analysis indicate that explicitation plays a key role in ensuring cohesion and coherence of translated texts, serving as an effective means of adapting the content and structure of the original to the features of the target language. Further research into the mechanisms of explicitation in relation to the textual organization of translation opens up new prospects for improving theoretical models and practical approaches in translation studies.

Key words: explicitation, universal, translation, cohesion, coherence, translation studies.

Постановка проблеми. У сучасному перекладознавстві проблема експлікації як універсалії перекладу стає однією з найважливіших тем для дослідження, оскільки вона дає змогу глибше зрозуміти процеси трансформації змісту при міжмовному перенесенні. Одним з центральних аспектів теорії перекладу є також питання когезії та когерентності, що є основою не тільки для забезпечення внутрішньої логіки перекладеного тексту, а й для збереження цілісності та зрозумілості при його адаптації до іншої мовної культури. Незважаючи на значний обсяг наукових праць, присвячених універсаліям перекладу, проблема експлікації як потенційного механізму когезії та когерентності в перекладеному тексті залишається недостатньо дослідженою, що визначає актуальність даної теми. Традиційно експлікація розглядається як процес роз'яснення або уточнення значення, проте в контексті перекладу цей термін набуває значно ширшого значення, яке пов'язане з адаптацією інформації до умов іншої мови та культури. Когезія та когерентність є не лише мовними, але й культурними категоріями, що, з одного боку, забезпечують взаємозв'язок елементів тексту, а з іншого – відображають культурні та комунікативні норми, притаманні мовам оригіналу та перекладу. Переклад, що здійснюється без урахування принципів когезії та когерентності, неминує призводити до втрати зв'язності тексту, що погіршує його сприйняття і розуміння у цільовій культурі. Таким чином, проблеми експлікації, когезії та когерентності тісно переплітаються, що створює необхідність у комплексному підході до їх вивчення з метою удосконалення теорії та практики перекладу.

Аналіз досліджень. Аналіз сучасних досліджень у сфері перекладознавства засвідчує, що експлікація розглядається як один із ключових механізмів адаптації вихідного тексту до норм і очікувань аудиторії цільової мови. У працях багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників експлікація визначається як універсальна стратегія, що сприяє збереженню змісту оригіналу при одночасному забезпеченні зрозумілості перекладеного тексту. Дослідження когезії і когерентності в перекладознавстві демонструють тісний взаємозв'язок між структурною цілісністю тексту та застосуванням експлікаційних засобів на різних рівнях мовної організації. Універсалії перекладу і експлікацію вивчали Дж. Хауз, М. Бейкер, С. Лавиоза-Брайтвайт, А. Пім, Г. Турі, Б. Інглунд Дімітрова, Т. Калініченко. Питання когезії і когерентності в перекладознавстві висвітлюють в своїх розвідках Ш. Блум-Кулька, М. Геллідей та Р. Газан,

В. Едмондсон. У науковому дискурсі експлікація дедалі частіше розглядається не лише як технічний прийом, а як складова ширшого когнітивного процесу, що визначає якість перекладу і рівень міжмовної комунікації. Багато дослідників наголошують на тому, що експлікація безпосередньо впливає на когезію перекладного тексту, оскільки вона дозволяє компенсувати потенційні втрати зв'язності через міжмовні відмінності. Аналіз різноманітних теоретичних моделей перекладу свідчить про те, що експлікація забезпечує когерентність тексту, допомагаючи зберігати логічну послідовність висловлювань при переході від однієї мовної системи до іншої. У працях із теорії перекладу експлікація трактується як засіб не лише передачі значення, а й моделювання комунікативного наміру автора вихідного тексту у межах цільової культури. Провідні дослідники підкреслюють, що правильне застосування експлікації у перекладі сприяє досягненню адекватного балансу між точністю передачі змісту та вимогами цільового мовного середовища до текстової зв'язності. Аналіз літератури свідчить, що когезія і когерентність перекладного тексту багато в чому залежать від гнучкості перекладача у використанні експлікаційних та інших компенсаторних стратегій. У дослідженнях останніх років експлікація розглядається як одна з важливих категорій текстотворення у перекладі, що забезпечує як локальну, так і глобальну зв'язність тексту на всіх етапах перекладацької діяльності. Комплексний аналіз наукових джерел дозволяє стверджувати, що експлікація є невід'ємною складовою процесу перекладу, а її роль у формуванні когезії та когерентності набуває особливої актуальності в умовах міжкультурної комунікації.

Мета статті полягає у всебічному аналізі експлікації як універсального явища перекладу, а також у дослідженні ролі когезії та когерентності в перекладознавстві.

Виклад основного матеріалу. У цьому дослідженні, нам важливо роз'яснити природу експлікації як універсалії перекладу і знати точки зору вчених на це проблему. Питання про існування універсалій перекладу залишається до цього часу відкритим. Дж. Хауз стверджує, що всі універсалії перекладу, в тому числі експлікація, можуть розглядатися як універсалії мови (House, 2008).

Дж. Хауз пише, що різні автори відносять до універсалій перекладу наступні процеси, методи чи прийоми і операції: експлікацію, спрощення, усунення неоднозначності, конвенціоналізацію, стандартизацію, «вирівнювання», відмову від повторення, надмірне або недостатнє представ-

лення елементів вихідної мови (ВМ) або мови перекладу (МП), а також загальні прояви так званого «третього кода», тобто перекладу як перекладу на відміну від оригінальних неперекладених текстів (House, 2008: 10).

На думку М. Бейкер універсалії перекладу є лінгвістичними характеристиками, які зазвичай властиві для перекладеного тексту (ПТ) більше, ніж для тексту оригіналу (ТО), і, як вважають, вони є незалежними від впливу специфічних мовних пар що беруть участь в процесі перекладу (Baker, 1993: 243).

У першому виданні «Routledge Encyclopedia of Translation Studies» С. Лавіоза-Брайтвайт пише, що були виявлені особливості, які вважаються загальними для всіх видів перекладених текстів. В основному вони були виявлені на основі порівняльного аналізу перекладів і відповідних їм вихідних текстів. Ці особливості стосуються спрощення, уникнення повторень, присутніх у вихідному тексті, експлікації, нормалізації, передачі дискурса та особливого розподілу лексичних одиниць (Laviosa-Braithwaite, 2005: 288).

А. Пім має сумніви, щодо ствердження, що експлікація є універсалією перекладу. Він задається питанням чи є експлікація універсалією перекладу, і чи всі перекладачі удаються до експлікації, тому що вони несхильні до ризику і відповідає, що це не є обов'язковим (Pym, 2005: 41). На погляд автора, той факт, що перекладачі намагаються уникнути ризиків є логічним наслідком, який виникає із ситуації, в якій перекладачі працюють в певних культурах і у відповідності з певними стандартами (Pym, 2005: 41).

Г. Турі пише про певні універсалії поведінки перекладача і про тенденцію перекладачів експлікувати інформацію, що міститься в неявному вигляді в оригіналі (Toury, 1980).

Науковець пояснює, чому він вважає за краще використовувати термін закони (англ. «laws»), а не універсалії. Дослідник зазначає, що поняття «законів» надає можливість винятка, тобто завжди можливо пояснити винятки з закону за допомогою іншого закону, діючи на іншому рівні. Для автора питання універсалій перекладу не є питанням існування в світі, а є питанням пояснювальної сили (Toury, 2004: 29).

Дослідниця Б. Інглунд Дімітрова пише, що якщо експлікація є універсальним феноменом у перекладі, це може означати тільки те, що потенціал експлікації є універсальним в перекладі (Englund Dimitrova, 2005: 40).

У межах дослідження було встановлено, що експлікаційні трансформації сприяють збере-

женню та відтворенню смислових зв'язків, забезпечуючи як локальну, так і глобальну когерентність перекладених текстів. Результати аналізу також демонструють, що експлікація виступає ключовим інструментом збереження логічної послідовності й смислової єдності, що має вирішальне значення для якісного перекладу. У процесі перекладу експлікація виявляється засобом не лише передачі змісту, а й уточнення, деталізації й структурної організації тексту, що зумовлює високий рівень когезії та когерентності кінцевого продукту.

Когезія в розумінні Ш. Блюм-Кульки (2004) приблизно відповідає тому, що розуміється під цим терміном у вітчизняній лінгвістиці тексту, тобто когезія є категорією зв'язності (Blum-Kulka, 2004). Гіпотеза автора полягає у тому, що в перекладеному тексті виникають додаткові засоби (маркери) когезії у порівнянні з оригіналом. Ці маркери автор розуміє дуже широко, використовуючи класифікацію М. Геллідея та Р. Газана (Halliday, Hasan, 1976); сюди, наприклад, потрапляють різні граматичні явища (типу категорії роду), заміна займенників іменниками і т.д. Оскільки когезія виражається мовними елементами, вона відноситься до відкритих (overt) проявів експліцитності. Крім граматичних явищ Ш. Блюм-Кулька відносить до когезії відмінності в побудові тексту, зумовлені нормою, традицією, стилістичним або жанровим каноном та ін.

Когерентність згідно з думкою Ш. Блюм-Кульки розуміється інакше, ніж аналогічна текстова категорія у вітчизняній лінгвістиці, де вона є категорією цілісності. Когерентність – це не стільки цілісність, скільки «зрозумілість» тексту, інакше кажучи, когерентний текст – це такий текст, в якому все зрозуміло. Для того, щоб зробити текст таким, щоб його можна було добре розуміти обов'язково потрібно експлікувати. Оскільки зрозумілість відноситься до сфери смислів (значень), ми можемо трактувати її як приховану (covert) експлікацію. Можливо розрізнити два види: когерентна експлікація, пов'язана з аудиторією, тобто така, яка обумовлена насамперед культурними відмінностями адресатів в ВМ і МП і когерентна експлікація, пов'язана з процесом перекладу як таким, тобто така, яка зумовлена насамперед змістом тексту і тими перекладацькими рішеннями, які дозволяють перенести цей зміст в текст перекладу.

Когерентність може розглядатися як приховані потенційні відносини смислу між частинами тексту, які читач чи слухач відкриває завдяки процесам інтерпретації. Щоб здійснити цей процес

читач чи слухач повинен бути в змозі співвіднести текст до відповідних і знайомих уявлень світу, реальних чи вигаданих. Когезія ж, з іншого боку, буде розглядатися як явні відносини між частинами тексту, які є виражені мовними специфічними маркерами.

Передбачається, що переклад має розглядатися як акт комунікації; як і при вивченні всіх актів комунікації, міркування про процес і продукт комунікативного акту є обов'язково пов'язаним з лінгвістичною, дискурсивною і соціальною системами, які мають відношення до двох мов і культур.

Явні когезивні відносини між частинами текстів обов'язково пов'язані з граматичною системою мови (Halliday, Hasan, 1976). Таким чином, граматичні відмінності між мовами будуть виражатися за допомогою змін в типах зв'язків, які використовуються для позначення когезії в ТО і в ПТ. Такі перетворення можуть стати причиною зсуву у загальному текстовому рівні ясності.

Стверджується, що на більш високому текстовому рівні такі зсуви на рівнях ясності завдяки перекладам є пов'язаними з відмінностями в стилістичних перевагах типів когезивних маркерів в двох мовах, що беруть участь в перекладі.

Явище, що описується в цих дослідженнях дійсно може вказувати на різні норми, які регулюють використання окремих когезивних прийомів у ВМ і МП. Такі відмінності можуть також бути віднесені до обмежень, що накладаються самим процесом перекладу.

Як зазначив М. Геллідей та Р. Газан (1976) когезивні зв'язки грають більш важливу роль, ніж просто забезпечують послідовність і, таким чином, створюють семантичну єдність тексту. Вибір, який бере участь у типах когезивних маркерів, що використовуються в конкретному тексті може впливати на побудову (вона може бути «вільною» або «щільною»), а також тип і значення цього тексту. Зокрема, в літературі, вибір когезивних маркерів може служити основними функціями в тексті. Звідси випливає, що зсуви в типах когезивних зв'язків через переклад можуть змінювати ці функції.

Можливо зазначити, що когезія є явними текстовими відносинами, які об'єктивно розкриваються. Вивчення когезії приводить до кількісного аналізу. Тому повинна бути можливість встановити за допомогою емпіричних досліджень, до якої міри експлікація дійсно є нормою, яка торкається перекладів з різних мов, і до якої міри це є феномен, притаманний певній парі мов.

ІІІ. Блюм-Кулька згодна з Едмондсон (1981), який прирівнює когерентність до інтерпрета-

ції тексту. При розгляді «зсувів в когерентності» через переклад, необхідно, на найзагальнішому рівні, вивчати можливість того, що тексти можуть змінювати або втрачають їх смисловий потенціал через переклад.

Тексти можуть бути когерентними по відношенню до предмету (наприклад, математика), до жанрових вимог (література) або до будь-яких можливих уявлень світу, які передбачаються текстом. Текст стає для читача когерентним дискурсом, якщо він може застосовувати відповідні схеми (наприклад, на основі знань про світ, про предмет, про жанрові вимоги), щоб зробити необхідні висновки для розуміння букви і духу тексту. Цей процес призводить до того, що читач починає зображувати текст у своїй свідомості. Ці зображення можуть звичайно змінюватися залежно від читачів і типів аудиторій.

При вивченні кінцевого продукту перекладу, постає питання: чи можливо знаходити відмінності між зсувами когерентності, які відбуваються через необхідність зміни між типами аудиторії і зсувами, які простежуються в процесі перекладу як такого? Ми вважаємо за необхідне спробувати простежити за цією відмінністю. Таким чином, можливо буде краще зрозуміти, що переклад може і не може робити, або, іншими словами, щоб краще зрозуміти справжні обмеження перекладності.

В літературних і нелітературних текстах результат спільних або неспільних опорних схем не є абсолютним. Що стосується складних літературних творів лише літературні критики стверджують, що здатні розшифрувати всі алюзії письменника. В ході процесу перекладу (також як і у випадку викладання літератури) проблема постає в тому, щоб визначити межі цих головних алюзій, без розуміння яких читач може мати труднощі навіть в тому, щоб зрозуміти основну ідею твору. Ще більш складними є випадки, коли опорні схеми і припущення ТО є необхідною умовою для зображення відповідних смислів в тексті.

Можна розглядати різницю в ролі перекладача відносно зсувів когерентності, що орієнтуються на читача порівняно з тими, що базуються на тексті як різницю двох типів медичної практики. Що стосується зсувів, що орієнтуються на читача, перекладач знаходиться в положенні практикуючого лікаря профілактичної медицини: його роль полягає в тому, щоб передбачити можливості «втрат» в інтерпретації в МП і застосовувати засоби їх мінімізації. Що ж стосується зсувів, що базуються на тексті, перекладач знаходиться в положенні керуючого лікаря: в цьому випадку, точний діагноз є першою необхідною умовою для успішного лікування.

Іншими словами, зсуви когерентності, що базуються на тексті часто виникають в результаті того чи іншого вибору, зробленого конкретним перекладачем. Цей вибір вказує на недостатню обізнаність перекладачем смислового потенціалу тексту ВМ.

Зсуви когерентності, що базуються на тексті частково пов'язані з добре відомими відмінностями лінгвістичних систем. Можливо вважати, що найбільш серйозні зсуви відбуваються не через відмінності як такі, а тому, що перекладач не в змозі усвідомити функції, які певна лінгвістична система або певна форма грають в передачі непрямих смислів в даному тексті.

Аналіз зсувів когезії і когерентності, який вивчався базується на двох припущеннях: по-перше, що переклад є процесом, який впливає на тексти (а не на слова або речення) і, отже, його продукти повинні бути вивчені в рамках аналізу дискурсу; по-друге, переклад є актом комунікації, і, отже, його процеси, продукти і дії можуть і повинні бути вивчені емпірично в методологічних рамках досліджень в галузі комунікації.

Що стосується зсувів когезії в перекладі, можливо зазначити, що потрібно вивчати вплив використання когезивних функцій в перекладі на рівні ясності тексту МП і на явних значеннях тексту МП в порівнянні з текстом ВМ. Вважається, що можливі зміни в рівнях ясності за допомогою перекладу відбуваються або в результаті відмінностей в стилістичних перевагах між двома мовами (наприклад, одна мова може мати тенденцію до більш високого рівня надмірності через когезію) або в результаті процесу експлікації, який, як гадають, є притаманним перекладу.

Що стосується зсувів когерентності в перекладі, ми припускаємо, що необхідно розрізняти між зсувами, орієнтованими на читача, які відбуваються в результаті того, що текст призначається для аудиторій з різними культурами, і зсувів, що

базуються на тексті, які відбуваються в результаті процесу перекладу як такого. В обох випадках вважається, що такі зсуви впливають на смисловий потенціал тексту.

Висновки. Проведене дослідження підтверджує, що експлікація виступає універсальною стратегією перекладацької діяльності, безпосередньо сприяючи досягненню когезії та когерентності в текстах перекладу. Експлікація як феномен перекладу є не лише інструментом подолання міжмовних і міжкультурних бар'єрів, але й важливою умовою забезпечення логічної зв'язності та смислової єдності перекладених текстів. Аналіз показав, що експлікація є необхідною процедурою для відтворення когезивних зв'язків і підтримання когерентності тексту в процесі міжмовної трансформації. Дослідження свідчить про те, що експлікаційні процеси в перекладі мають системний характер і нерозривно пов'язані з прагненням перекладача забезпечити текстову цілісність і зрозумілість для реципієнта. Таким чином, експлікація виявляється одним із найважливіших механізмів адаптації тексту до мовних і культурних норм цільової аудиторії, що напряду впливає на рівень когезії та когерентності перекладу. Отримані результати підтверджують гіпотезу про універсальність експлікації як перекладацької стратегії, що слугує засобом організації зв'язного й цілісного тексту при передачі міжмовного змісту. Таким чином, концептуалізація експлікації в межах перекладознавства дозволяє глибше зрозуміти механізми текстової організації і виявити закономірності збереження когезивних та когерентних характеристик у міжмовній комунікації. Отже, подальші дослідження експлікації як універсалії перекладу мають важливе значення для розроблення ефективних стратегій перекладу, спрямованих на оптимізацію когезії й когерентності перекладених текстів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Калініченко Т.М. Використання паралельного корпусу для вивчення форм минулого часу в текстах перекладів з англійської мови українською в офіційно-діловій документації. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Германістика та міжкультурна комунікація»* : збірник наукових праць. Херсон : ХДУ, 2020. Вип. 1. С. 86–90. DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2020-1-13>
2. Калініченко Т.М. Методи і прийоми експлікації як один із способів вирішення перекладацьких проблем. *Сучасні філологічні і методичні студії: проблематика і перспективи* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 24 квітня 2024 р.). Харків: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2024. С. 198–200.
3. Калініченко Т.М. Огляд перекладознавчої літератури і питання експлікації у контексті перекладу. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Том 10 : Науковий діалог у категоріях миру та війни* [колективна міжнар. монографія] / [Наук. ред.: Я. Гжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький]. Конін : Академія прикладних наук у Коніні, 2023. С. 72–81.
4. Baker M. *Corpus Linguistics and Translation Studies. Implications and Applications. Text and Technology: In Honor of John Sinclair* / ed. by M. Baker, G. Francis, E. Tognini-Bonelli. Amsterdam: John Benjamins, 1993. P. 233–250.
5. Baker M. eds. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, 1st edition. London and New York : Routledge, 2005. 680 p.

6. Baker M., Saldhana S. eds. Routledge Encyclopedia of Translation Studies, 2d edition. London and New York : Routledge, 2009. 674 p.
7. Blum-Kulka S. Shifts of Cohesion and Coherence in Translation. S. Blum-Kulka. The Translation Studies Reader / ed. by L. Venuti. London: Routledge, 2004. P. 298–314.
8. Edmondson W. Spoken Discourse: A Model for Analysis / W. Edmondson. London: Longman, 1981. 236 p.
9. Englund Dimitrova B. Expertise and Explication in the Translation Process. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins, 2005. 215 p.
10. Grice H.P. Studies in the Way of Words Cambridge. MA: Harvard University Press. 1991. 394 p.
11. Halliday M., Hasan R. Cohesion in English. London: Longman, 1976. 374 p.
12. House J. Beyond Intervention : Universals in Translation?. Trans-kom. 2008. Vol. 1, No. 1. P. 6–19.
13. Laviosa-Braithwaite, S. Universals of Translation. Routledge Encyclopedia of Translation Studies. ed. by M. Baker. London, New York: Routledge, 2005. 1st ed. P. 288–291.
14. Pym A. Explaining Explication. New Trends in Translation Studies. In Honour of Kinga Klaudy / ed. by K. Károly, Á. Fóris. Budapest : Akadémiai Kiadó, 2005. P. 29–43.
15. Toury, G. In Search of a Theory of Translation. Tel Aviv: The Porter Institute for Poetics and Semiotics, 1980. 270 p.
16. Toury G. Probabilistic explanations in translation studies : Welcome as they are, would they qualify as universals? Translation Universals. Do They Exist? / ed. by A. Mauranen, P. Kujamäki. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins, 2004. P. 15–32.

REFERENCES

1. Kalinichenko T.M. (2020) Vykorystannia paralelnoho korpusu dlia vyvchennia form mynuloho chasu v tekstakh perekladiv z anhliiskoi movy ukrainskoiu v ofitsiino-dilovii dokumentatsii. [The use of a parallel corpus to study past tense forms in English–Ukrainian translations in official and business documentation] Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia «Hermanistyka ta mizhkulturna komunikatsiia»: zbirnyk naukovykh prats. Kherson: KHU, 2020. Vyp. 1. S. 86–90. DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2020-1-13> [in Ukrainian].
2. Kalinichenko T.M. (2024) Metody i pryiony eksplikatsii yak odyin iz sposobiv vyrishennia perekladatskykh problem. [Methods and techniques of explication as a way to solve translation problems] Suchasni filolohichni i metodychni studii: problematyka i perspektyvy : materialy III Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Kharkiv, 24 kvitnia 2024 r.). Kharkiv: KHNPY im. H. S. Skovorody, 2024. S. 198–200. [in Ukrainian].
3. Kalinichenko T.M. (2023) Ohliad perekladoznavchoi literatury i pytannia eksplikatsii u konteksti perekladu. [Review of translation studies literature and the issue of explication in translation context] Rozvytok suchasnoi osvity i nauky: rezultaty, problemy, perspektyvy. Tom 10: Nauk. dialoh u katehoriakh myru ta viiny [kol. mizhnar. monohrafiia] / [Nauk. red.: Ya. Gzhesiak, I. Zymomria, V. Il'nytskyi]. Konin: Akademiia prykladnykh nauk u Konini, 2023. S. 72–81. [in Ukrainian].
4. Baker M. (1993) Corpus Linguistics and Translation Studies. Implications and Applications. In: Baker M., Francis G., Tognini-Bonelli E. (eds.). Text and Technology: In Honor of John Sinclair. Amsterdam: John Benjamins. P. 233–250.
5. Baker M. (ed.) (2005) Routledge Encyclopedia of Translation Studies, 1st ed. London and New York: Routledge. 680 p.
6. Baker M., Saldanha S. (eds.) (2009) Routledge Encyclopedia of Translation Studies, 2nd ed. London and New York: Routledge. 674 p.
7. Blum-Kulka S. (2004) Shifts of Cohesion and Coherence in Translation. In: Venuti L. (ed.) The Translation Studies Reader. London: Routledge. P. 298–314.
8. Edmondson W. (1981) Spoken Discourse: A Model for Analysis. London: Longman. 236 p.
9. Englund Dimitrova B. (2005) Expertise and Explication in the Translation Process. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins. 215 p.
10. Grice H. P. (1991) Studies in the Way of Words. Cambridge, MA: Harvard University Press. 394 p.
11. Halliday M., Hasan R. (1976) Cohesion in English. London: Longman. 374 p.
12. House J. (2008) Beyond Intervention: Universals in Translation? Trans-kom. Vol. 1, No. 1. P. 6–19.
13. Laviosa-Braithwaite S. (2005) Universals of Translation. In: Baker M. (ed.) Routledge Encyclopedia of Translation Studies, 1st ed. London, New York: Routledge. P. 288–291.
14. Pym A. (2005) Explaining Explication. In: Károly K., Fóris Á. (eds.) New Trends in Translation Studies. In Honour of Kinga Klaudy. Budapest: Akadémiai Kiadó. P. 29–43.
15. Toury G. (1980) In Search of a Theory of Translation. Tel Aviv: The Porter Institute for Poetics and Semiotics. 270 p.
16. Toury G. (2004) Probabilistic Explanations in Translation Studies: Welcome as They Are, Would They Qualify as Universals? In: Mauranen A., Kujamäki P. (eds.) Translation Universals. Do They Exist? Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins. P. 15–32.